

DE OUDE LEY

Jaargang 47 | 2025 nr. 1

Colofon

De Oude Ley is het blad van de KNNV-afdeling Tilburg en wordt toegezonden aan alle leden. Bovendien ontvangen de leden het landelijke KNNV-blad 'Natura'.

Redactie

Redactie : Theo Peeters, Frans Verkleij, Berry Staps en Marie-Cécile van de Wiel.

Opmaak : Berry Staps.

Omslag : Foto Bart Horvers, Vormgeving Rick Ruskus

Redactieadres: Veldhovenring 27, 5041 BA Tilburg, secretaris@tilburg.knnv.nl

Tekst in een word-bestand; foto's, illustraties en kaartjes graag als losse bijlage meesturen.

Kopijdata voor de Oude Ley 2024: 21 februari, 21 mei, 21 augustus, 21 november.

ISSN: 1 381 – 852X | Oplage: 250 exemplaren (papier) en 200 digitaal.

Bestuur KNNV-afdeling Tilburg:

Voorzitter: vacature

Secretaris: Marie-Cécile van de Wiel
secretaris@tilburg.knnv.nl | 013 – 5436541

Penningmeester: Huub Claessen
penningmeester@tilburg.knnv.nl

Excursies: Stella Wesel
excursies@tilburg.knnv.nl

Eindredactie

Oude Ley: vacature

Coördinatoren van commissies en website

Excursiecommissie Stella Wesel

Cursuscommissie KNNV/IVN Marie-Cécile van de Wiel

Digitale media Berry Staps

Website www.knnv.nl/tilburg

Facebook <https://www.facebook.com/KNNVTilburg/>

Redactioneel	1
KNNV-Nieuws	2
Agenda	4
Nieuws uit de werkgroepen	12
Hybride basiscursus Flora van Nederland 2025	15
Paddenstoelenexcursie De Rekken	16
De Habitats van de Regte Heide: Zure vennen	21
Dieren in de kou	28
Museumnieuws	30

Redactioneel

Beste KNNV-leden,

Met deze Oude Ley is het nieuwe jaar begonnen: 2025 alweer!

Als ik dit schrijf, is het nog niet zover: Sint is net vertrokken, de kerststal moet nog ingericht worden. De tuin is in winterrust en de tuinvogels eten met smaak van de meelwormen uit het potje pindakaas en de zonnepitten in het voederhuisje.

Op 28 januari houden we onze jaarlijkse Algemene Ledenvergadering. De agenda met de bijbehorende stukken krijgt u half januari per mail toegestuurd.

Na de vergadering zal Ankie Spijkers, coördinator van onze fotowerkgroep, de foto's van het afgelopen jaar laten zien. Bijzonder is dat de mooiste foto's vanaf 8 januari te zien zijn in Molenwijck in Loon op Zand.

Tot ziens bij de ALV, een lezing of een excursie.

Frans en Marie-Cécile

2025

Gaat de tijd echt sneller of lijkt dat maar? Het is alweer 2025. Het bestuur wenst alle leden een goed en gezond nieuw jaar toe. Hopelijk gaat u een keer mee op excursie of komt u naar een lezing.

Gelukkig nieuwjaar!

Sneeuwtafreel (foto B. Staps)

Algemene ledenvergadering

Op 28 januari 2025 staat de jaarlijkse ALV gepland in de IJsvogelzaal van Natuurmuseum Brabant.

Aanvang 20.00 uur, er is koffie/thee vanaf 19.30 uur.

U ontvangt de agenda en jaarstukken half januari via de mail.

Contributie

Bij de **digitale** Oude Ley treft u als bijlage ook het verzoek aan om de contributie voor 2025 te betalen. De penningmeester hoopt dat u allemaal vóór 1 maart uw bijdrage gaat overmaken. Om verwarring te voorkomen vragen we u bij de mededelingen uw **voor- en achternaam + postcode** te vermelden. Er zijn meerdere leden met dezelfde achternaam of de betaling komt van een en/of-rekening.

KNNV-pas

Sinds de oprichting van onze afdeling in 1937 is er een sterke band met Natuurmuseum Brabant. We hebben daar ons onderdak voor de avondactiviteiten zoals werkgroepen, cursussen en lezingen.

Daarnaast zijn er ook ruim 20 leden die actief zijn als conservator en werken aan de collectie. KNNV-leden van de afdeling Tilburg hebben, op vertoon van de speciale KNNV-pas, gratis toegang tot het museum. Deze pas treft u aan als bijlage bij de mail van deze Oude Ley nr. 1 en kan digitaal meegenomen worden. Mocht u een papieren versie nodig hebben van deze pas, neem dan contact op met het secretariaat
✉ secretaris@tilburg.knnv.nl

Fotowerkgroep exposeert

Fotowerkgroep exposeert in Residentie Molenwijck te Loon op Zand. In het nieuws van de werkgroepen leest u over de expositie van de Fotowerkgroep. Ze hebben er lang aan gewerkt maar het resultaat mag er zijn. En een eigen expositie, daar mag je toch trots op zijn!

Nieuwsgierig? In het werkgroepennieuws lees je over de openingstijden, zodat u niet voor een gesloten deur staat.

Natuurwerkdag in beeld

Leden van de fotowerkgroep hebben ook de activiteiten van de Natuurwerkdag in het Ooijevaarsnest vastgelegd. Dat is jaarlijks een leuke dag waar hard wordt gewerkt. Op de website van onze afdeling vind je de foto's bij het tabblad 'Publicaties en fotoalbum'.

Excursies

In de agenda vind je ook dit kwartaal weer leuke excursies aangekondigd. Misschien heb je ook een idee/voorstel voor een wandeling in een interessant gebied: dicht bij huis of wat verder weg.

Laat het ons weten en help mee een aantrekkelijk programma te kunnen blijven organiseren. Contact hiervoor is Stella Wesel ✉ excursies@tlburg.knnv.nl

Excursie op de Regte Heide (foto B. Staps)

Datum	Onderwerp
4 januari	Werkdag plaggroep
14 januari	Lezing 'Insectenonderzoek in Mongolië'
17 januari	Bezoek aan Landgoed Nemerlaer
25 januari	Wandeling door Annanina's rust
1 februari	Werkdag plaggroep
11 februari	Lezing 'Sterrenbeelden'
15 februari	Struinen door natuurgebied Keent
21 februari	Wandeling over de Regte Heide
22 februari	Werkdag plaggroep
11 maart	Lezing 'De ontwikkeling van het landschap sinds het Holoceen'
15 maart	Voorjaarswandeling door landgoed Zwijnsbergen
29 maart	Wandeling door het Turnhouts vennengebied
30 maart	Voorjaar in het Noorderbos

Afspraken KNNV-excursies

Actuele informatie vind je op de website van de KNNV-afdeling Tilburg onder 'Agenda'.

We hanteren de volgende afspraken:

- Vooraf aanmelden bij de excursieleider -binnen de aangegeven periode- is noodzakelijk: geef je naam en telefoonnummer door, liefst per e-mail.
- Deelnemen aan een activiteit is geheel op eigen risico.

Toelichting op de agenda

KNNV-excursies zijn in principe bestemd voor KNNV-leden. Wil je deelnemen maar ben je geen lid, neem dan contact op met het secretariaat (☎ 013 - 5436541).

Het is verder gewenst mee te nemen: verrekijker, loep en bij langere excursies eten en drinken. Bij extreem slecht weer kan de excursieleider besluiten de excursie niet door te laten gaan. Bij twijfel neem contact op met de excursieleider. Ook voor nadere informatie kun je bij hem/haar terecht. De vermelde starttijd is het tijdstip van vertrek op de aangegeven verzamellocatie. De vermelde eindtijd is het globale tijdstip waarop de activiteit beëindigd wordt, de terugreis is hierin niet inbegrepen. Het is de bedoeling dat het startpunt van meerdere excursies bereikbaar is met de fiets of met het openbaar vervoer. Maar soms is de auto het aangewezen vervoermiddel. Wij adviseren voor de meerrijders een vergoeding van € 0,30 per kilometer per auto.

Heb je wensen om eens naar een bepaald gebied te gaan, of een bepaald thema, of andere ideeën, laat het ons weten, zodat wij deze wensen in ons programma kunnen opnemen. Hopelijk tot ziens op één van onze excursies.

4 januari Zaterdag

Onderwerp	Werkdag Plaggroep
Tijd	09.00 – 12.30 uur.
Locatie/Vertrek	Locatie wordt doorgegeven na aanmelding
Contact	Aanmelden bij Berry Staps (✉ plaggen@tilburg.knnv.nl).
Omschrijving	<p>De plaggroep gaat op zaterdag 4 januari weer aan de slag op de Regte Heide. Als je een keer mee wil komen helpen dan ben je van harte welkom. We starten om 9.00 uur en verwachten rond 12.30 uur weer te stoppen. Als je een indruk wilt krijgen over een werkdag van de plaggroep kijk dan op de website:</p> <p>🌐 plaggroepknnvtilburg.wordpress.com/verslag/</p> <p>Het is noodzakelijk dat je vooraf aangeeft dat je komt, zodat er gereedschap geregeld kan worden en dat we je kunnen bereiken bij wijzigingen nav weersomstandigheden.</p>

14 januari Dinsdag

Onderwerp	Lezing 'Insectenonderzoek in Mongolië'
Tijd	20.00 – 22.15 uur
Locatie	Theaterzaal Natuurmuseum Brabant
Spreker	André van Eck
Omschrijving	<p>André van Eck is inmiddels zesmaal op insectenexpeditie geweest in Mongolië. Hij raakte gefascineerd en richtte zijn stichting BioMongol Foundation op, die bijdraagt aan het behoud van de biodiversiteit in Mongolië door middel van entomologisch onderzoek.</p> <p>Tijdens deze lezing vertelt hij over de verschillende expedities, waaraan ook leden van onze KNNV-afdeling hebben deelgenomen. Deze lezing geeft een indruk van de diverse landschappen in Mongolië, maar kaart ook de uitdagingen en bedreigingen aan waarmee het land te kampen heeft. Natuurlijk ontbreken de fraaie plaatjes (en filmpjes!) niet!</p>

17 januari Vrijdag

Onderwerp	Bezoek aan Landgoed Nemerlaer
Tijd	9.00 uur – 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	Aabe terrein. Wethouder van Ierlantstraat (achter de Praxis).
Contact	Aanmelden van 5 t/m 15 januari bij Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl).
Omschrijving	Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden. Een kasteel, statige lanen, flink wat stromend water, dat is Landgoed Nemerlaer. Het landgoed, in bezit en beheer van Brabants Landschap, verleent haar naam aan de Nemer, de beek die door het gebied stroomt. Op het landgoed is van alles te zien. Zoals architectuur: het kasteel is verbouwd in de stijl van de neogotiek. Of natuur: rond het kasteel broeden Kleine bonte spechten en Wielewalen. Het ven dat op het landgoed aanwezig is, is het Beeldven. Dit ven heette oorspronkelijk het Gagelrijsvan. De jonkheer van het kasteel liet hier zijn grafkelder met klassieke beelden als bewakers bouwen. Vanaf dan heet dit ven het Beeldven.

25 januari Zaterdag

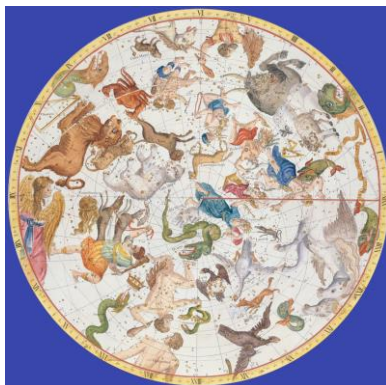
Onderwerp	Wandeling door Annanina's rust
Tijd	09.00 – 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	Aabe terrein. Wethouder van Ierlantstraat (achter de Praxis).
Contact	Aanmelden van 13 t/m 23 januari bij Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl).
Omschrijving	Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden. Annanina's Rust is in 1899 gesticht door Emile Huijsmans, die leefde van 1850 tot 1920 en die notaris was te Diessen. Het is vernoemd naar zijn maîtresse, een Russische dame, die een huisje had op het landgoed. Dit landgoed meet ongeveer 150 ha. Het gebied ligt tussen Hilvarenbeek en Diessen gelegen op een dekzandrug en is omgeven door drie beken, de Reusel, de Roodloop en het Spruitenstroompje. Het zuidwestelijk deel van het landgoed is aangelegd in Engelse landschapsstijl. Hier staan monumentale eiken en beuken en twee boswachterswoningen uit 1940. Er zijn ook vele rhododendrons aangeplant. Het overige deel bestaat voornamelijk uit naalddhoutaanplant en werd ook voor de houtproductie gebruikt. Het naaldbos wordt geleidelijk omgezet in meer natuurlijk bos, maar men wil het landgoedkarakter wel behouden.

1 februari Zaterdag

Onderwerp	Werkdag Plaggroep
Tijd	09.00 – 12.30 uur.
Locatie/Vertrek	Locatie wordt doorgegeven na aanmelding
Contact	Aanmelden bij Berry Staps (✉ plaggen@tilburg.knnv.nl).
Omschrijving	<p>De plaggroep gaat op zaterdag 1 februari weer aan de slag op de Regte Heide. Als je een keer mee wil komen helpen dan ben je van harte welkom. We starten om 9.00 uur en verwachten rond 12.30 uur weer te stoppen. Als je een indruk wilt krijgen over een werkdag van de plaggroep kijk dan op de website:</p> <p>plaggroepknnvtilburg.wordpress.com/verslag/</p> <p>Het is noodzakelijk dat je vooraf aangeeft dat je komt, zodat er gereedschap geregeld kan worden en dat we je kunnen bereiken bij wijzigingen nav weersomstandigheden.</p>

11 februari Dinsdag

Onderwerp	Lezing 'Sterrenbeelden'
Tijd	20.00 – 22.15 uur.
Locatie	Theaterzaal Natuurmuseum Brabant
Spreker	Wim Holwerda
Omschrijving	<p>Als je de sterrenhemel interessant vindt, kom je al snel in aanraking met sterrenbeelden. Door de verschillende sterrenbeelden te leren (her)kennen kun je makkelijk de weg aan de nachtelijke hemel vinden. Maar het roept ook vragen op: waar komen onze sterrenbeelden bijvoorbeeld vandaan en sinds wanneer kennen we ze? Welke rol heeft de mythologie gespeeld bij het ontstaan van de sterrenbeelden? Wanneer kunnen we de verschillende sterrenbeelden het beste zien aan de hemel? Ook interessant is om te zien hoe in andere culturen naar de sterrenhemel wordt gekeken. Behalve dit alles geeft Wim ook nog een aantal praktische tips en handige hulpmiddelen</p>

15 februari Zaterdag

Onderwerp	Struinen door natuurgebied Keent
Tijd	09.00 – 14.00 uur.
Locatie/Vertrek	Sportcomplex de Drieburcht, Wagnerplein 1
Contact	Aanmelden van 3 t/m 13 februari bij Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl).
Omschrijving	Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden. Samen met Ben Akkermans lopen we door het natuurgebied Keent een jong robuust natuurgebied gelegen in de voormalige meander van de Maas. Een plek met een belangrijke functie als waterberging bij hoogwater, maar ook waar nieuwe natuur mag ontstaan en biodiversiteit wordt vergroot. Keent lag ooit in Gelderland, maar doordat in 1938 een meander van de Maas is afgesneden, werd het gehucht Keent bij Noord-Brabant toegevoegd. De oude meander werd grotendeels dichtgegooid. Begin deze eeuw werd deze weer voor een deel geopend en aangesloten aan de Maas. In de uiterwaard is over een oppervlakte van ruim 3 vierkante kilometer nieuwe natuur gemaakt. Er lopen op Keent kuddes rond van Taoussen of de Exmoor pony's, grote grazers, die het gebied open houden met hun vraat en tred.

21 februari Vrijdag

Onderwerp	Wandeling over de Regte Heide
Tijd	9.00 uur- 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	Burgemeester van de Mortelplein bij de Plus Markt, Tilburg
Contact	Aanmelden van 9 t/m 19 februari bij Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl).
Omschrijving	Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden. De vrij heuvelachtige heide kent zowel hoge en droge plekken als natte plekken met uitzichten. Onderdeel van het reservaat is het beekdal van de Oude Leij, het Riels Laag, dat over een grote lengte direct aan de heide grenst en mooie overgangen vormt. Het hoogteverschil kan tot 5 meter bedragen. Op natte plaatsen groeien Zonnedauw, Klokjesgentiaan, Moeraswolfsklauw en Beenbreek. Er zijn 28 soorten dagvlinders geteld. Belangrijke vlindersoorten zijn Heideblauwtje, Gentiaanblauwtje, Groentje_en Bont dikkopje. Broedvogels zijn onder meer Wulp, Roodborsttapuit en Veldleeuwerik. De Klapekster_overwintert er.

22 februari Zaterdag

Onderwerp	Werkdag Plaggroep
Tijd	09.00 – 12.30 uur.
Locatie/Vertrek	Locatie wordt doorgegeven na aanmelding
Contact	Aanmelden bij Berry Staps (✉ plaggen@tilburg.knnv.nl).
Omschrijving	<p>De plaggroep gaat op zaterdag 22 februari weer aan de slag op de Regte Heide. Als je een keer mee wil komen helpen dan ben je van harte welkom. We starten om 9.00 uur en verwachten rond 12.30 uur weer te stoppen. Als je een indruk wilt krijgen over een werkdag van de plaggroep kijk dan op de website:</p> <p> plaggroepknnvtilburg.wordpress.com/verslag/</p> <p>Het is noodzakelijk dat je vooraf aangeeft dat je komt, zodat er gereedschap geregeld kan worden en dat we je kunnen bereiken bij wijzigingen nav weersomstandigheden.</p>

11 maart Dinsdag

Onderwerp	Lezing 'De ontwikkeling van het landschap sinds het Holoceen'
Tijd	20.00 – 22.15 uur.
Locatie	Theaterzaal Natuurmuseum Brabant
Spreeker	Eckhart Heunks
Omschrijving	<p>Landschapsarchitect Eckhart Heunks schetst in zijn lezing een regio-specifiek en gedetailleerd beeld van de aardkundige ontwikkelingen in onze omgeving. Tijdens archeologisch onderzoek in onze gemeente is de afgelopen twintig jaar structureel aandacht besteed aan de aardkundige aspecten van het landschap. Door te letten op de vormingsprocessen van het landschap, de bodemprocessen die erin hebben plaatsgevonden en de hydrologische ontwikkelingen gedurende het Holoceen kunnen we het ontstaan van het landschap steeds beter begrijpen. En er een boeiende lezing over organiseren!</p>

15 maart Zaterdag

Onderwerp	Voorjaarswandeling door landgoed Zwijnsbergen
Tijd	8.30 – 12.30 uur.
Locatie/Vertrek	Aabe terrein. Wethouder van Ierlantstraat. (achter de Praxis).
Contact	Aanmelden van 3 t/m 13 maart bij Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl).
Omschrijving	<p>Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden.</p> <p>Landgoed Zwijnsbergen in Helvoirt is op zijn minst 7 eeuwen oud maar of het toen ook al bebouwd was is niet bekend. Het is een domein 21 ha groot en gelegen aan de waterloop Zandleij. De helft bestaat uit bos en de andere helft uit weilanden met lanen. 5 ha is in het bezit van de Vereniging Natuurmonumenten, de rest is bezit van de Erven Van Lanschot.</p>

Het gebied is toegankelijk op wegen en paden. Het terrein bestaat uit een park, uit weilanden en bos. De bebouwing bestaat uit het kasteel en o.a. een portierswoning en een boerderij met bijgebouwen. Mogelijk is het huidige Zwijnsbergen een voortzetting van een ouder bouwwerk, maar sporen van voor 1552 zijn niet meer te traceren. Het kasteel is door Monumentenzorg aangewezen als 'Historische Buitenplaats'. In maart 2001 is door een brand het hoofdgebouw en de traptoren aanzienlijk beschadigd. Het kasteel is weer in zijn oude staat herbouwd na de brand, waarbij schilderijen model hebben gestaan. Samen met Rie-Anne van Laarhoven gaan we wandelen over dit landgoed en na afloop nodigt ze ons uit om koffie te drinken in haar tuinhuis.

29 maart Zaterdag

Onderwerp **Wandeling door het Turnhouts vennengebied**

Tijd 09.00 – 15.00 uur.

Locatie/Vertrek Burgemeester van de Mortelplein bij de Plus Markt, Tilburg.

Contact Aanmelden van 17 t/m 27 maart bij

Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl).

Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden.

Omschrijving

Schitterende vennen, paarse heiden, eikenbossen en bloemrijke graslanden ten noorden van Turnhout: dat is het Turnhouts vennengebied. Het gebied herbergt een unieke schat aan natuur die zelfs op Europees niveau heel bijzonder is. De biodiversiteit is immens. Onder andere het Heideblauwtje, de Grutto en de Wulp vinden hier een thuis. Het Turnhouts vennengebied is het hele jaar door een belangrijk gebied voor vogels. In voorjaar en zomer broeden hier tientallen water- en weidevogels. Omdat deze graslanden pas laat in het voorjaar beweid of gehooid worden, is dit een van de weinige gebieden in de wijde omgeving waar de vogels hun jongen ongehinderd kunnen grootbrengen. In het kader van het Life-project Turnhouts vennengebied voerde Natuurpunt tussen 2006-2011 belangrijke herstelwerken uit. De stad Turnhout opende er in het voorjaar van 2010 een bezoekerscentrum, Klein Engelandhoeve, in samenwerking met Trefpunt Toreke en Natuurwerk. Het is het symbool bij uitstek van de 200 jaar lange ontginningsgeschiedenis van het Turnhouts vennengebied. Samen met Jan Cortens wandelen we door dit gebied. Na afloop van de wandeling kunnen wij er koffie drinken en eventueel ook de streekgerechten proeven.

30 maart Zondag

Onderwerp	Voorjaar in het Noorderbos
Tijd	8.00 – 11.00 uur.
Locatie/Vertrek	Vanaf het parkeerterrein aan de Kalverstraat, bij de Noorderplas, tussen de huisnummers 19 (Enjoy Outdoors) & 31 met de postcode 5011XK. De Kalverstraat is te bereiken via de Stokhasseltlaan in Tilburg Noord.
Contact	Aanmelden van 18 t/m 28 maart bij Ad Kolen (✉ excursies-een@tilburg.knnv.nl). Wandelafstand ± 5 km.
Omschrijving	<p>Het Noorderbos is een gevarieerd gebied met oude en jonge bossen, graslandjes, beken, sloten en een flinke zandwinplas. De afwisseling in biotopen trekt vele verschillende soorten vogels aan, maar is ook aantrekkelijk voor vele andere species van de lokale flora en fauna. Het Noorderbos is aangelegd op de voormalige vloeivelden van Tilburg. Het cultuurhistorisch verleden van het gebied is nog duidelijk herkenbaar aanwezig, waar we ook af en toe bij stilstaan.</p> <p>Ad telt al vele jaren de vogels in het Noorderbos. Ook tijdens deze excursie laten we de aanwezige vogels niet links liggen. Samen kijken en luisteren we, met de nodige toelichting, om een aantal vogelsoorten beter te leren kennen. Daarnaast gaat het over de verschillende voorjaarsverschijnselen en de andere dieren en planten die we tegenkomen, of de sporen daarvan.</p> <p>Het Noorderbos is officieel in het voorjaar van 2003 geopend, maar al in 1987 en in 1991 zijn er aanplantingen gedaan in het gebied, naast de al aanwezige oudere bosdelen. De afwisselingen in het gebied zijn groot, maar het aantal boomsoorten is beperkt.</p> <p>De gemeente Tilburg investeerde recentelijk flink in de verhoging van de diversiteit van het Noorderbos. Naast maaien zijn ook schapen ingezet en zijn proefvelden ingezaaid voor een ander beheer. Er is een ecologische verbindingzone aangelegd door het Noorderbos voor amfibieën. Vorig jaar zijn een kleine 10.000 bomen en struiken geplant: veel vruchtdragende bomen en struiken zoals Wilde appel, Wilde peer, Trosvlief en Gelderse roos. Maar ook soorten als Fladderiep, Winterlinde en Wilde lijsterbes die tot de oorspronkelijke begroeiing van de omgeving behoren. We gaan zien hoe de nieuwe beplantingen erbij staan en of ze al mogelijke effecten hebben opgeleverd.</p> <p>Gepaste kleding ('s morgens vroeg kan het nog fris zijn), stevig schoeisel en een verrekijker zullen het genot van de excursie verhogen.</p>

Paddenstoelen- en korstmossen

Wanneer ik (José Langens) deze tekst schrijf loopt het paddenstoelenseizoen ten einde en kunnen we terugblikken op een vol en druk bezocht excursieprogramma. Voor het verslag van onze activiteiten in het afgelopen jaar verwijs ik graag naar het jaarverslag dat op de site van KNNV Tilburg geplaatst zal worden of al is. Zoals ieder jaar zal de werkgroep in de eerste maanden van het jaar op de 3^e dinsdag van de maand een foto-avond organiseren, waarbij de leden elkaar hun foto's tonen van het afgelopen paddenstoelenseizoen of presentaties geven over specifieke onderwerpen. In het voorjaar van 2025 zullen we ons ook weer op de korstmossen gaan richten. Het programma van excursies en eventuele presentaties zal te zijner tijd te vinden zijn op de site en toegezonden worden aan leden en belangstellenden op de mailinglijst. Wie geen lid is van de paddenstoelen- en korstmossenwerkgroep, en graag op de hoogte gehouden wil worden van de activiteiten, kan dat aanmelden bij de werkgroep (✉ paddenstoelen@tilburg.knnv.nl).

In 2024 gevonden paddenstoel, *Psilocybe cyanescens* (foto J. Langens)

Plagwerkgroep

Na een uitermate nat jaar zien we de gevolgen daarvan in het terrein. Doordat de heide meer dan een half jaar onder water heeft gestaan zijn flinke delen van de heide dood en hebben bomen het moeilijk.

Het wordt een spannende tijd om te zien wat het gevolg daarvan is voor de langere termijn. Er hebben zich weer twee stagiaires aangemeld die voor hun maatschappelijke stage mee komen helpen.

November is de vaste periode voor Natuurwerkdag en schoolklusdagen. Op 2 november hebben 77 mensen ons geholpen bij het verwijderen van de Amerikaanse vogelkers. Het was weer een succesvolle dag waarbij alle deelnemers met een goed gevoel naar huis zijn gegaan. Een verslag is te lezen op de website van de plaggroep. De fotowerkgroep heeft een reportage gemaakt van de activiteiten tijdens de Natuurwerkdag. Een aantal foto's is gepubliceerd op de website van KNNV-Tilburg (Fotoalbums).

De schoolklusdagen worden steeds populairder. De school 't Schrijverke uit Goirle wilde graag met drie klassen komen. Dat vraagt om een goede aansturing. We zijn op twee dagen met de jeugd de heide op gegaan om de opkomende Vliegdenen te verwijderen. Heel veel lachende en genietende kinderen was het resultaat. Dat was het doel. Wij moeten nog een keer terug om het een beetje netjes af te werken.

Voor de eerste maanden van 2025 staan de reguliere werkdagen op de agenda maar ook het knotten van wilgen. Wil je een keer mee komen helpen, kijk dan op de planning van de werkdagen op de website van de plaggroep of stuur een mailbericht.

Schoolklusdag op de Regte Heide (foto R. Roestenburg)

Fotowerkgroep**Expositie 'Natuur in de stad'**

De fotowerkgroep heeft van oktober 2023 tot en met juni 2024 foto's gemaakt met het thema 'Natuur in de stad'.

Wat in eerste instantie een simpel onderwerp leek, bleek gaandeweg lastiger te fotograferen dan gedacht, want wat is eigenlijk natuur in de stad? Wat vinden wij erbij horen en wat niet meer? Wat rekenen we allemaal nog tot de stad Tilburg? Moeten er persé gebouwen of andere stadse elementen op de foto te zien zijn? Vragen die in de loop van het jaar beantwoord zijn in de groep. Het resultaat is te zien in een expositie met een verscheidenheid aan foto's die allemaal antwoord geven op bovenstaande vragen. De expositie is dagelijks te bezoeken van 8 januari 2025 tot en met eind maart 2025. De locatie is Residentie Molenwijck, Molenwijck 1 in Loon op Zand. De toegang is gratis, meldt u alleen even aan bij de receptie. De openingstijden van Residentie Molenwijck zijn van maandag tot en met zaterdag van 8.00 tot 22.00 uur en op zondag van 8.00 tot 19.00 uur.

Plant op begraafplaats (foto A. Spijkers)

Hybride basiscursus

Flora van Nederland 2025

Floron verzorgt een digitale cursus om planten in Nederland te leren determineren. De digitale cursus omvat 14 lessen en huiswerk-opdrachten. Vanaf 20 maart tot 3 juli vind je elke week een digitale les en opdrachten in de digitale leeromgeving. Je kunt in je eigen tempo werken, de lessen blijven tot juli 2026 beschikbaar. De opdrachten worden door docenten beoordeeld. Meer informatie over de digitale basiscursus vind je op www.floron.nl/floracursus

Als je planten echt goed wilt herkennen, dan is het ook belangrijk om naar buiten te gaan en de diverse soorten in het wild te bekijken. Deze unieke aanvulling op de internetcursus wordt alleen in het Floron District Noord-Brabant Baronie aangeboden en geeft je de mogelijkheid om je kennis in het veld te toetsen en aan te vullen. We organiseren deze gecombineerde cursus samen met de plantenwerkgroepen van KNNV Breda en Tilburg.

Groot hoefblad (foto H. Kuiper)

Inhoud en data

Op 19 maart start de digitale cursus. Telkens na zo'n drie internetlessen volgt er een praktijkmoment. De eerste lessen gaan over de kenmerken van planten: welke onderdelen zitten aan een plant en welke termen gebruik je bij het bekijken en op welke verschillen moet je letten. Op dinsdagavond 22 april verzorgen we een introductieavond waarbij deze informatie met levend materiaal nog wordt toegelicht. Daarna op vier zaterdagochtenden vinden excursies naar natuurgebieden plaats (*10 mei, 24 mei, 14 juni, 5 juli*). Tijdens die excursies wordt aandacht besteed aan de plantenfamilies die in de weken daarvoor tijdens de internetlessen zijn behandeld.

Kosten

De excursies én de toegang tot de basiscursus kosten € 60,00 (normaal € 134,-) Te betalen aan: bankrekening: NL02 TRIO 0391 0803 34 t.n.v. R.A. Vereijken o.v.v. Hybridecursus Floron 2025 en je naam. Voor de cursus heb je verder nog nodig een 10 x vergrotende loep en een goede Flora. Bij inschrijving ontvang je daarover meer details.

Aanmelding

Meld je aan bij [✉ floronnoordbrabantbaronie@gmail.com](mailto:floronnoordbrabantbaronie@gmail.com). Doe dit vóór 1 maart 2025 en zorg dat de betaling ook heeft plaatsgevonden. Na betaling is je inschrijving pas definitief. Na aanmelding krijg je toegang tot de digitale leeromgeving. We je op de hoogte van plaats en tijd van de excursies. Heb je nog vragen, stuur een mail aan het bovengenoemde emailadres.

Paddenstoelen-excursie De Rekken

Guido Stoker

Weersomstandigheden

Door ongunstige weersomstandigheden (veel te droog, hoosbuien op de excursiedag) was de traditionele paddenstoelexcursie in de Dongelanden de afgelopen twee jaar niet doorgegaan. En dat is jammer, want die veldbezoeken leverden elk jaar tientallen nieuwe soorten op in het gebied dat we dan bezochten. Gelukkig ging het dit jaar weer door.

Jong bosgebied, oud loofbos

Bij de excursies hebben we in 2021 de focus verlegd van de Dongevallei, waar al 10 jaar op rij de fungi-flora was onderzocht, naar bosgebied De Rekken. Dit nabij gelegen loofbos, bestaande uit eiken, schietwilgen, populieren en abelen, is rond 1985 aangeplant op zeer

natte veen- en leemrijke gronden langs het Wilhelminakanaal, die voor de landbouw niet meer interessant waren. Het bosgebied is eigendom van Staatsbosbeheer, maar die heeft 40 jaar lang niets aan het beheer gedaan. De populieren en wilgen hebben nu zo ongeveer hun fysiologisch maximale leeftijd bereikt en het bos is door ouderdom en windworp flink aan het aftakelen. Veel dood hout dus in het bos. Aantrekkelijk voor schimmels en slijmzwammen op zowel staande of liggende en dode als levende bomen. In 2021 telden we 81 soorten.

Myxomycetes (foto M. Zwols)

Veel hout- bewonende schimmels

Dit jaar hebben we de helft van het bosgebied (eikenbos, wilgenbos en populierenopstanden met ondergroei van zomereikenstruweel) geïntariseerd. Door de overvloedige regenval dit jaar (behalve in augustus) was er sprake van een 'goed', maar vroeg paddenstoelen-seizoen. De excursiedatum (10 november) lag daarom wat laat in

het paddenstoelenjaar. Dat bleek ook wel, want we vonden relatief erg weinig terrestrische (op de bodem groeiende) soorten. De meeste vruchtlichamen daarvan waren al vergaan of bedekt door overvloedige bladval. Maar er werden des te meer soorten gevonden, die specifiek gebonden zijn aan dode bomen, stobben, dode takken en twijgjes. Ruim 52% van de gevonden soorten staat bekend als saprotroof op hout. We hebben drie nieuwe *myxo's* (slijmzwammen) gevonden, waaronder Groot kalkschuim. Ook nog twee algemeen voorkomende roesten: Pruimenkettingspoortje op de herfstbladeren van Amerikaanse vogelkers en de Zuring-Rietroest op Ridderzuring.

Diverse kernzwammen, waaronder Zwarte viltzwam, Vergroeiide kogelzwam en sommige korstzwammen, zoals het Papierzwammetje, Witte vlierschorszwam, Gerimpelde korstzwam, Spekzwoerdzwam, alsook de zeldzame Bleke stekelkorstzwam. Twee andere vrij zeldzame gasten waren de Palingsteel-mycena en de Bepoederde rupsendoder. De laatste is een biotrofe parasiet, dat wil zeggen: de soort leeft op levende rupsen en vlinderpoppen onder het maaiveld. Ook het aantal gevonden soorten trilzwammen nam door het vinden van de Oranje druppelzwam, Geel hoortje, Eikentrilzwam en de Judasoren toe.

Eikentrilzwam (Foto A. Schreurs)

Het vermelden waard zijn verder de Rode kelkzwam (een bekerzwam) en het Brandnetelklokje, Die laatste vonden we bij de 'napraat' als laatste soort van de excursie. Ze valt op door het kleine klokvormig vruchtlichaam, waardoor er weinig twijfel is om de soort te benoemen. Het meestal witte klokje is minder dan een centimeter lang en de kelkjes zijn nog geen 5 mm in diameter. Meestal groeien ze in zwermen bij elkaar, waardoor ze ondanks hun geringe afmetingen toch behoorlijk opvallen. Je moet er naar zoeken op dode stengels in brandnetelruigten, vooral in populierenbossen. Niet echt aantrekkelijk om doorheen te lopen.

Tussendoor konden ook de Kelderpissebed, Gevlekte moeraswolvspin, de Rode hooiwagen, Gewone eikenvlekmot, Gewone schorsvlieg en de gallen van de Satijnen knoopjesgalwesp genoteerd worden, alsmede zes van de meest algemene gallen van respectievelijk de Lens-, Plaatjes-, Knikker- en Appelgalwesp en de 'stuiterbal' van de Grijze fluweelgalwesp.

Bij elkaar hebben we tenminste 64 verschillende soorten schimmels gevonden, waarvan zeven zeldzame soorten en één soort van de Rode Lijst (Palingsteelmycena). Onder de aangetroffen schimmels zaten 35 soorten bij die in dit tweede inventarisatiejaar voor het eerst in De Rekken werden aangetroffen. Voor het boek dat ik aan het schrijven ben

over de biodiversiteit van de Dongelanden was het ook een interessante excursie, want er zijn 23 soorten waargenomen die helemaal nieuw waren voor de Dongelanden. Tussendoor zijn er de afgelopen 2 jaar nog wèl aanvullende vondsten op Waarneming.nl ingevoerd. Na twee seizoenen zijn er voor De Rekken (voorlopig) 148 soorten schimmels en roesten vastgesteld. Op de totaalijst van paddenstoelen voor het gehele gebied van de Dongelanden voor de periode 2000-2025 houdt de teller nu op bij minimaal 332 verschillende soorten.

Mycena-parasiet (foto M. Zwols)

Geen soortenlijstje

Het gaat te ver om in de Oude Ley een volledige opsomming te geven van alle gevonden paddenstoelen en schimmels die we tijdens de excursie hebben gezien. Daarvoor verwijs ik naar de Paddenstoelen-werkgroep, die een overzicht van hun waarnemingen bijhoudt.

De soorten zijn te zijner tijd ook na te zien in het Soortenregister op de website van de KNNV. Je moet er echter gewoon bij geweest zijn en zo'n excursie meemaken. Dan pas ervaar je de verbazingwekkende diversiteit aan fungi, de vormenrijkdom, het formaat van 'miezepietertjes' en last-but-not-least de info, verhalen en deskundigheid van de leden van de Paddenstoel-werkgroep van de KNNV.

Zo werden we attent gemaakt op een 'luchtmycelium'. Een mycelium vormt gewoonlijk het ondergrondse netwerk van schimmeldraden. Maar het schijnt dat van sommige soorten bij onvoldoende beschikbaarheid van lucht en/of voedingsstoffen in het substraat de *mycelia* ook wel eens bovengronds te zien zijn, waarmee ze dan beide essentiële levensbehoeften uit de lucht filteren.

Luchtmycelium (foto M. de Werk)

Ook zagen we een bijzonder fraaie schimmel-op-een-schimmel. Het bleek een bekende Mycena-parasiet te zijn, ook wel 'motorkap-schimmel' geheten (*Spinellus fusiger*). Deze behoort tot de *Mucoromycetes*, een aparte stam van zogenaamde 'lagere' Fungi. Dat mag iedereen weer vergeten. Het gaat erom dat we weer heel fraaie schimmels hebben gezien. Ik bedank de excursiedeelnemers voor de gegevens en voor gezelligheid. En José Langens voor de definitieve determinaties en validatie van de gevonden soorten.

De excursiedeelnemers op een rijtje, vlnr: Ad Jacobs, Ans Schreurs, Monique van Tartwijk, Margreet Zwols, Marij de Werk en José Langens (foto: Guido Stoker)

De Habitats van de Regte Heide

Zure vennen

Berry Staps

De Regte Heide is een van de 15 Natura-2000 gebieden in Brabant.

Begin 2023 is in opdracht van Provincie Brabant de staat van de N-2000 gebieden in kaart gebracht. Het resultaat is een Natuurdoelanalyse van elk N-2000 gebied.

In dat document wordt de staat van de natuur beschreven.

De Regte Heide ontleent zijn status van N-2000 aan de bijzondere ligging. Tijdens de laatste ijstijd is een langwerpige zandrug ontstaan met aan beide flanken een beekdal. Door deze situatie zijn er diverse habitats ontstaan.

De bijzondere habitats op de Regte Heide zijn:

- H3130 Zwakgebufferde vennen
- H3160 Zure vennen
- H4010A Vochtige heiden
- H4030 Droge heiden
- H6410 Blauwgraslanden
- H7140A Overgangs- en trilvenen
- H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen
- H91E0C Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)

In de komende uitgaven van de Oude Ley zal telkens een Habitattype uitgelicht worden.

In deze Oude ley behandelen we : **Habitat H3160 zure vennen**

Beschrijving habitattype

Een zuur ven wordt gekenmerkt door water met een zuurgraad lager dan 4,5 (pH is lager dan 4,5) en veenmodder op de bodem. Het water van deze poelen is van nature zeer voedselarm en kan door humuszuren bruin gekleurd zijn. In ons land betreft het zo goed als uitsluitend door regenwater gevoede heidevennen. Zulk een milieu heet dystroof.

Veel waterplanten en -dieren kunnen niet leven in zuur water. Voor de fauna is het ontbreken van kalk, of de in zuur water oplossende aluminium een probleem. Planten hebben last van stikstof die voornamelijk beschikbaar is als ammonium en tot interne verzuring kan leiden. Verder is in de waterlaag van zure vennen met een minerale zandbodem weinig koolzuur aanwezig, waardoor groei van ondergedoken waterplanten nauwelijks mogelijk is. In sommige gevallen (gebrek aan koolzuur) ontbreekt vegetatie of bestaat voornamelijk uit aan de oppervlakte zwevende of drijvende waterplanten.

Door het extreme milieu komen in zure vennen vooral specialisten voor, het gaat om waterkevers en libellen. De meeste planten van hoogvenen komen ook in dit soort vennen voor.

De plantengroei van het zure ven en de venoever is daardoor vaak beperkt tot wat Knolrus (*Juncus bulbosus*), twee soorten veenmos (*Sphagnum cuspidatum* en *S. denticulatum*) en Vensikkelmos (*Warnstorfia fluitans*, vroeger *Drepanocladus fluitans*). In de randzones van deze poelen kunnen schijngrassen zoals Snavel- en Draadzegge of Veenpluis voorkomen.

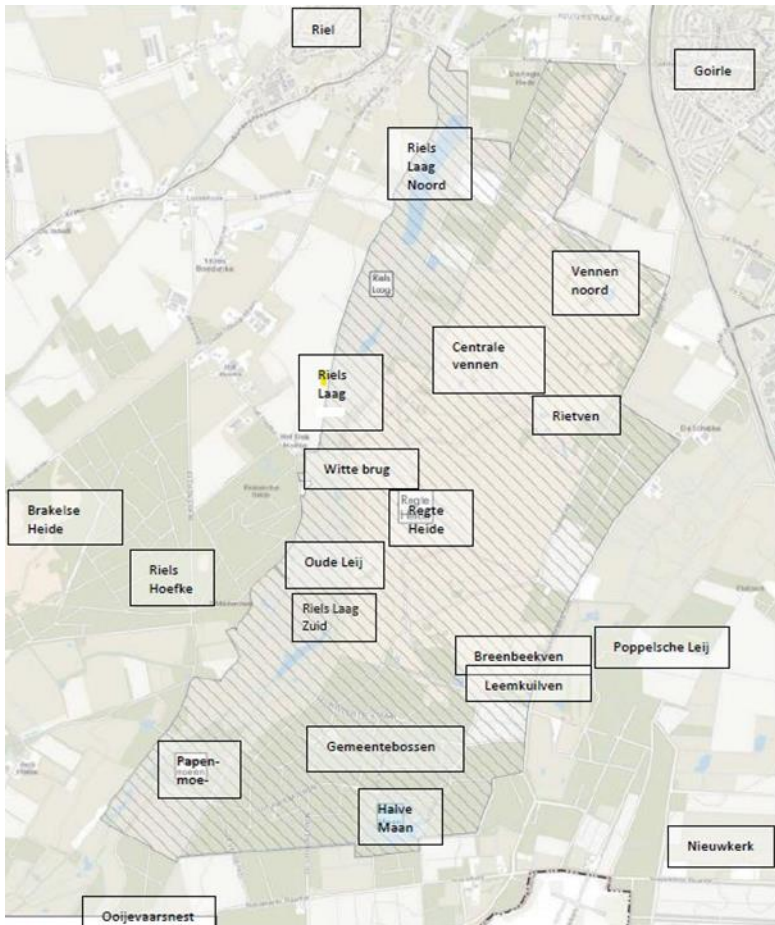
Zuur ven op de Regte Heide (foto L.v. Zeeland)

Locaties

Het oppervlakte aan zure vennen op de Regte Heide komt uit op een totaal van 4,5 ha. In natte jaren blijft het oppervlak vennen gelijk. In droge jaren vallen de vennen snel droog en is het oppervlak beduidend kleiner. Vooral aan de noordzijde en zuidzijde van de Regte Heide liggen vennen die als zure vennen gekwalificeerd kunnen worden. In het noorden zijn dat de centrale vennen en in het zuiden is dit het ven Halve Maan.

Deze vennen liggen op de hogere delen van de Regte Heide en hebben nauwelijks instroom van water anders dan regenwater.

Tot tien jaar geleden waren de meeste vennen op de Regte Heide nog zuur of verzuurd. Veel van die vennen zijn door toevoer van mineralen tot zwakgebufferde vennen getransformeerd.

Locatieoverzicht (NDA prov Brabant)

Kwaliteit

De huidige kwaliteit van de zure vennen op de Regte Heide is als matig beoordeeld en de trend als negatief door verdroging en stikstof-depositie. Voor deze zure vennen geldt een kwaliteitsverbeteringsdoelstelling. Om deze doelstelling te realiseren moet ook het areaal zure vennen worden uitgebreid en de hydrologie worden hersteld. Er staan al verschillende maatregelen op de planning, die de waterstanden zullen doen stijgen. Door de landbouwpercelen om te vormen wordt lokaal een groot effect op de waterstanden verwacht, waardoor in de natuurlijke laagtes kansen voor vochtige heide en eventueel zelfs zure vennen ontstaan. Het verhogen van waterstand van de Poppelsche Leij heeft naar verwachting een groot effect op de gehele Regte Heide. Het verhogen van de waterstand en verbreden van de Oude Leij heeft naar verwachting vooral effect in het Riels Laag Noord. Ook hier geldt dat vochtige heide en zure vennen zich kunnen ontwikkelen in de natuurlijke laagtes.

Uit de NDFF-data blijkt dat de typische soorten van zure vennen in het Natura 2000-gebied Regte Heide & Riels Laag afneemt.

Er horen 11 Typische soorten bij zure vennen.

- Tot 2010 kwam 36% van het totaal aantal typische soorten nog voor,

- van 2010-2016 kwam nog 45% voor

- van 2017-2022 kwam nog 45% voor.

Het aantal typische soorten is niet afgenomen, maar het aantal typische soorten is zo laag dat er een verbeteringsdoelstelling geldt voor de Regte Heide. Dat is tot op heden niet gerealiseerd en dit kan een indicatie zijn van een verslechterde kwaliteit.

Vinpootsalamander is een kenmerkende soort van zure vennen (foto Saxifraga K. Marijnissen)

Bedreigingen

Zoals bijna alle Natura-2000 gebieden wordt de Regte Heide omgeven door stedelijk of agrarisch gebied. Dit heeft gevolgen en kan leiden tot een bedreiging voor de kwaliteit van de natuur.

Successie

In heldere vennen waar voldoende CO₂ aanwezig is, kan de gehele waterlaag gevuld zijn met zwevende planten. Wanneer de veenmoslaag zich sluit, vormt zich een dichte vegetatiemat met op den duur een hoogveenachtig patroon. Het habitattype gaat dan over in habitat-type H7110 (actief hoogveen). Bij degradatie worden de begroeiingen zeer soortenarm en gaan in de zure vennen soorten overheersen zoals Waterveenmos, Pijpenstrootje en bij fosfaatverrijking Pitrus.

Droogte

De laatste jaren vallen vennen vaker en voor langere tijd droog.

In het noordelijk deel (centrale vennen) is de optimale grondwaterstand in het voorjaar 15 tot 40 cm te laag. De grondwaterstand in de zomer komt 50 tot 85 cm onder de optimale grondwaterstand in het noordelijke deel van de heide. Doordat deze vennen volledig afhankelijk zijn van regenval is langdurende droogte extra bedreigend.

Door verdroging, in combinatie met vermesting, treden Knolrus, Pijpenstrootje en Moerasstruisgras op de voorgrond. Als deze gaan domineren kan dit het begin zijn van de verlandingsstadia. Bij latere verlandingsstadia trekken de kenmerkende veenmossen zich terug naar de lagere delen zoals veenputjes en laagtes. Kenmerkende soorten van zure vennen zijn waarschijnlijk afgenomen.

Organische stoffen

Door aanwezigheid van ganzen of inwaaiende bladeren komen meer organische stoffen in de zure vennen (voornamelijk de Halve Maan).

Als de vennen in de zomer droogvallen is er sprake van mineralisatie van organisch sediment. Bij voldoende mineralen kan het zure ven uiteindelijk leiden tot een zwakgebufferd ven.

Stikstof

De aanvoer van vermestende stoffen via atmosferische depositie kan de ontwikkeling van een gezond zuur ven negatief beïnvloeden. Planten hebben last van stikstof die voornamelijk beschikbaar is als ammonium en tot interne verzuring kunnen leiden. De KDW (kritische depositie waarde) van het habitatype wordt zowel in het referentiejaar 2020 alsook in de prognose van 2030 overschreden.

Als gevolg van overschrijding van de KDW bestaat het risico dat de kwaliteit van het habitatype wordt aangetast. De verzurende en/of vermestende eigenschappen door stikstofdepositie, kan negatieve gevolgen hebben voor bodem en waterkwaliteit. Het kan zijn dat de Halve Maanvennen vanwege de ligging in uitgestrekt bos minder te lijden hebben dan de heidevennen, omdat de stikstof al deels door de bomen is afgevangen

Exoten

Uit waarnemingen is gebleken dat er in sommige vennen *Watercrassula* voorkomt. Het overwoekeren van de vegetatie door deze exoot is een bedreiging van de kwaliteit van de vennen.

Maatregelen ter verbetering

Beheerders van Natura-2000 gebieden hebben een instandhoudingsverplichting ten aanzien van de kwaliteit van de natuur. Daarvoor worden maatregelen ter verbetering uitgevoerd.

Hydrologische maatregelen

Op de Regte Heide is verdroging een van de belangrijkste bedreigingen voor dit habitatype. Dat wordt mede veroorzaakt door de drainerende werking van de Oude Leij en de Poppelsche Leij. Dankzij de vernatting ten gevolge van de omvorming van een deel van de Oude Leij tot moerasbeek ten zuiden van het Riels Hoefke wordt het grondwater op de heide minder snel afgevoerd, waardoor de fluctuaties in de grondwaterstand geringer zijn. De drainerende werking van de Poppelsche Leij (Oostkant van de heide) en de bijbehorende sloten in het beekdal verhindert momenteel de ontwikkeling van dit habitatype op de Regte Heide. Door de droge jaren wordt het effect van verdroging versterkt. Momenteel vallen vennen langdurig en helemaal droog in plaats van gedeeltelijk. De Regte Heide & Riels Laag is op dit moment nog te droog om optimaal aan de vereisten van zure vennen te voldoen. Er zijn vergevorderde plannen om het peil in de Poppelsche Leij te verhogen. Daarnaast worden sloten en greppels gedempt en worden ijzeren platen (soort stuw) in bermsloten geplaatst. In de winter 2023/2024 is enorm veel regen gevallen waardoor grote delen van de heide voor lange tijd onderwater heeft gestaan. Het effect van dit zeer natte seizoen is niet meegenomen in deze analyse.

Verzuring / vermesting

Uiteindelijk moet de KDW (kritische depositie waarde) omlaag, maar dat is een mondiaal probleem en niet lokaal op te lossen.

Daarnaast moet voorkomen worden dat ganzen langere tijd in het ven verblijven.

Grauwe ganzen dragen bij aan de verzuring/vermesting van zure vennen (foto F. v Boxtel)

Beheer

Windwerking op het ven zal verlanden (dichtgroei) beperken. Om die wind ruim baan te geven worden opkomende bomen en struiken rond het ven verwijderd. Het verwijderen beperkt ook het inwaaien van bladeren die organisch materiaal in het ven brengen. Als een ven te veel is gedegradeerd, is uitbaggeren de laatste optie om het habitattype te herstellen. Voor het behoud van de zure vennen is de afgelopen jaren opslag verwijderd op de venoevers, zijn de venoevers gemaaid, is de venoever bij het Halve Maanven geplagd en is organisch sediment verwijderd. De afgelopen jaren bleek de successie minder snel te gaan dan verwacht, waardoor de zure vennen openbleven.

Uitgebaggerd ven op de Regte Heide (foto L. v. Zeeland)

Relatief belang in Europa:

Zuur ven of hoogveenven is nationaal en internationaal van belang gezien de zeldzaamheid van de hieraan gebonden soorten. De zure vennen kunnen vollediger gemeenschappen bevatten dan de hoogveenrestanten. Ze zijn daarom ook van belang als bron van soorten voor de hoogvenen. Zuur ven wordt bedreigd door slechte luchtkwaliteit en verdroging, maar liggen vaak geïsoleerd in heide of bos en zijn daarom wat minder aangetast dan de hoogvenen.

Laten we er zuinig op zijn.

Geraadpleegde documenten:

- Natuurdoelanalyse Regte Heide/Riels Laag [134]
- Profiel van het habitattype (Min. LNV, 2009)
- FLORON Verspreidingsatlas vaatplanten

Rob Vereijken

Je hoopt dat de nieuwbouwplannen een heerlijk nieuw huis hebben opgeleverd, maar nergens een deurtje om naar binnen te glippen. Geen fijne holte of een eengezinswoning voor een jong paar dat nog een hele toekomst voor de boeg heeft. Alles wordt weer ouderwets dichtgetimmerd en gesmeerd, waardoor de stadsholtedieren zeker geen fijn jaar tegemoet gaan.

Zo rond Kerst en de eeuwwisseling worden we ineens wat gevoeliger. Kindje Jezus draagt daar zeker aan bij. Zijn vader en moeder die een slaappleats zoeken spelen daarbij een belangrijke rol. Maar niet bij iedereen wordt een gevoelige snaar geraakt, want voor dieren die graag in onze bouwsels voor een herberg aankloppen, gaat de deur niet meer open. Die dieren staan dan mooi in de kou.

Eind jaren '70 ging ik met een aantal andere vogelaars onderzoeken hoeveel Gierzwaluwen er in Tilburg broedden. We struinden heel wat wijken af. 's Morgensvroeg en laat op de avond door de straten zwerven en door de politie aangesproken worden omdat je toch wel erg aandachtig naar de slaapkamerramen stond te gluren. Vooral in de oudere wijken, zoals Bomenbuurt, St. Anna en Hasselt, vonden we heel wat nesten. Totaal zo'n 1500. We wisten wel dat deze door de Tilburgse straten racende zomervogel er broedde, maar door goed te kijken zag je ze allerlei broedplekken induiken. De nesten zaten o.a. bij een kapotte regenpijp, in een muurspleet en vooral op/onder daken. De oude straten met huizen met Franse kappen waren het ideaalst.

Dak met Franse kap, geschikt voor Gierzwaluwen (foto R. Vereijken)

De jaren daarna zijn veel van deze woningen aangepakt. De knik in het dak werd eruit gehaald om een dakkapel te maken die voor extra ruimte in huis zorgde. De grote gezinnen waren dan wel voorbij, maar ieder kind moest voortaan wel een eigen kamer hebben. Daarnaast werden we milieubewuster: je wilde niet voor de buitenwereld stoken. Er werd volop geïsoleerd en kieren en gaten werden dichtgepuurd of dichtgestopt.

Naast de Gierzwaluwen zagen ook Huismussen en Spreeuwen hun jarenlange broedplek verdwijnen. Maar die laatste twee schijters was men liever kwijt dan rijk. De Gierzwaluw kreeg al snel menselijke hulp door het plaatsen van nestpannen op het dak. Maar vooral de houten kasten aan muren en dakgoten brachten heel wat gierzwaluwgeluk.

De gemeente Tilburg wilde actie tegen het huisvestingsleed van gebouwenbewonende dieren. Hoe kon je er voor zorgen dat na renovatie en nieuwbouw zoveel mogelijk geschikte leefplaatsen overbleven? De oplossing was simpel: als je de dieren helpt, dan helpt de gemeente jouw bouwprocedure niet te vertragen. Zeker in deze tijd met een tekort aan woningen voor mens en dier is dit een prachtig uitgangspunt. Vanuit de Wet Natuurbescherming heb je zorg voor de dieren die in huis wonen. Nu wordt afgesproken dat als bouwer meteen voldoende voorzieningen voor vleermuizen, Gierzwaluwen en Huismussen aanlegt in de nieuwbouw, dan hoeft hij niet een duur onderzoek uit te laten voeren naar die dieren en kan hij sneller aan de slag.

Per 1 januari zou er ook wettelijke verplichting komen om dit te doen. Dat helpt gemeenten om het ook zo aan te pakken. Maar minister Mona Keijzer heeft besloten dit idee af te breken, zonder bij de nieuwe plannen aan onze stadse medebewoners te denken. Door deze puinhoop gaat de snelheid om nieuwe woningen te maken voor mensen en dieren er juist flink uit, terwijl toch velen wachten op een plek voor een liefdesnestje.

De gemeente Tilburg laat zich hierdoor niet afremmen – zij heeft het licht al gezien - en gaat gewoon door met het maken van natuurvriendelijke afspraken. Misschien dat de regering tijdens het kerstreces ook nog die goddelijke barmhartige instraling krijgt. Dan kunnen we in 2025 overal het aantal daklozen onder al onze stadsbewoners weer flink terugdringen en zitten we er samen weer warmpjes bij.

Museumactiviteiten 1^e kwartaal 2025

<u>Datum</u>	<u>Activiteiten</u>
kerstvakantie	kerstvakantieactiviteiten
14 januari	lezing <i>Insectenonderzoek in Mongolië</i>
11 februari	lezing <i>Sterrenbeelden</i>
11 maart	lezing <i>Ontwikkeling van het landschap sinds het Holoceen</i>
t/m half mei	Comedy Wildlife Photography Awards

Comedy Wildlife Photography Awards

Een leeuwenstel in een echtelijke ruzie, een ijsbeer die oefent als boksscheidsrechter en een otter die een schietgebedje doet: deze editie van Comedy Wildlife zit opnieuw vol prachtige plaatjes!

Uiteraard zijn er veel grappige foto's, zoals een stralende bidsprinkhaan en een cheetah die 'verstopperkje speelt'. Maar de tentoonstelling heeft ook genoeg te bieden aan liefhebbers van creatieve en artistieke foto's. Een 'driekoppige' (of tweelijvige..??) zebra bijvoorbeeld, of de bijzondere blik op een mier: een prachtige Nederlandse inzending van (Brabander) Alex Pansier. Alle veertig finalistenfoto's zijn exclusief in Tilburg te zien, voor de zevende keer alweer. Alle reden om te komen kijken: er valt genoeg te lachen, en alle veertig 'live' bij elkaar zijn ze veel leuker dan online!

De tentoonstelling is tot en met de meivakantie te zien in het museum

Comedy Wildlife (Foto NMB)

Verduurzaming

Het kan bijna niemand ontgaan zijn: de afgelopen maanden was er een flinke verduurzamingsoperatie gaande in het museum. Onder andere de luchtverversingssystemen werden onder handen genomen. Dat is vooral te merken in de tentoonstellingszalen en het museumtheater: die systemen werken stabiel. Voorlopig zijn de werkzaamheden afgerond, maar er zijn nog wel de nodige restwerkzaamheden. Voor 2025 staan werkzaamheden in het Koetshuis op de planning. Geen verduurzaming, wel prettig: het museumtheater heeft een nieuwe beamer!

Aanwinsten: Collectie Baselmans

In onze aanwinstenvitrine is de collectie Brabantse zwerfstenen te zien, geschonken en verzameld door Kees Baselmans. Vijftig jaar lang heeft Kees, ook wel bekend als 'Kees op de fiets', tijdens fietstochten in de Brabantse Kempen stenen geraapt. Vooral langs akkers waar aardappels waren gerooid heeft hij allerlei soorten gesteente gevonden. Dat leverde een bijzondere verzameling op, waarvan Kees een belangrijk deel heeft geschonken aan het museum. Het bijzondere aan de collectie van Kees ligt gedeeltelijk aan de vindplaats: de omgeving van Reusel (Noord-Brabant). Daar komen stenen en fossielen voor die niet, zoals in het gebied eromheen, afkomstig zijn uit de Maas of Rijn. Ze dateren van één miljoen jaar geleden, toen Reusel aan de kust van een soort Waddenzee lag. Een hele mooie aanwinst voor het museum!

Aanwinstenvitrine met een deel van de collectie van Kees Baselmans (foto NMB)

Nieuwe aanwinst Kop Capibara:
Een prachtige nieuwe aanwinst voor het museum!
Binnenkort is in de tentoonstelling *Leve het leven* een prachtig opgezette kop van een Capibara te zien.

Kop van de Capibara (foto NMB)

**Enquête:
schenken aan
een goed doel** Help mee om nieuwe natuurbeschermers te kweken!
Het is niet het meest vrolijke onderwerp van gesprek, maar wel heel betekenisvol: schenken aan een goed doel, bij leven of als nalatenschap. Steeds meer mensen besluiten om een goed doel te steunen of in hun testament op te nemen. Omdat ze het belangrijk vinden dat er (ook na hun overlijden) wordt doorgewerkt aan het ideaal waar ze om geven. Ook Natuurmuseum Brabant is zo'n goed doel. Het museum heeft de status van een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI), waardoor er belastingvoordelen gelden bij schenkingen, erven en giften. Deze schenkingen zijn heel welkom. De verlanglijst van het museum gaat verder dan de financiële middelen uit de reguliere inkomsten (denk bijvoorbeeld aan de wens om een elektrische bakfiets voor Natuur om Hoek). Daarom is het museum enkele jaren geleden al begonnen met het opzetten van een 'development programma', met als doel het ontwikkelen van waardevolle relaties en het realiseren van nieuwe fondsenwervingsmogelijkheden. Om dit zo effectief mogelijk te doen vragen we jouw hulp. Wil jij een enquête invullen waarin we vragen naar je hoe je tegen schenken aankijkt?

Scan de QR code om direct naar de website te gaan of ga via de URL naar de website om de enquête in te vullen.

 <https://www.natuurmuseumbrabant.nl/over-ons/enquete>

Wil je liever geen enquête invullen, maar ben je wel benieuwd wat jij kunt bijdragen aan de doelstellingen nu of in de toekomst? Wil je meer informatie over de mogelijkheden? Neem dan contact op met directeur Fiona Zachariasse
(f.zachariasse@natuurmuseumbrabant.nl , 013-535 39 35).

Contactpersonen van de werkgroepen:

Dongevallei:	Guido Stoker dongevallei@tilburg.knnv.nl
Foto's:	Ankie Spijkers fotos@tilburg.knnv.nl
Geologie:	Hanneke Bogaerts geologie@tilburg.knnv.nl
Insecten:	Theo Peeters insecten@tilburg.knnv.nl
Kaaistoep:	Jaap van Kemenade kaaistoep@tilburg.knnv.nl
Mossen:	Albrecht de Vries mossen@tilburg.knnv.nl
Paddenstoelen en korstmossen:	José Langens paddenstoelen@tilburg.knnv.nl
Plaggen:	Berry Staps plaggen@tilburg.knnv.nl
Planten:	Loes van Gorp planten@tilburg.knnv.nl
Stadsnatuur:	Rob Vereijken stadsnatuur@tilburg.knnv.nl
Vogels:	Ben Akkermans vogels@tilburg.knnv.nl
Zoogdieren:	Jurriën Kooijman zoogdieren@tilburg.knnv.nl

Contributie:

Gewone leden	: € 30,00
Huisgenootleden	: € 12,50
Jongeren tot 25 jaar	: € 15,00
Buurleden (leden die al lid zijn van een andere afdeling)	: € 12,50
Abonnement Oude Ley	: € 15,00

Ledenadministratie:

Marie-Cécile van de Wiel
secretaris@tilburg.knnv.nl

Rekeningnummer van de afdeling:
NL03 TRIO 0390 2533 91 t.n.v. KNNV-afd. Tilburg

Opzegging van het lidmaatschap vóór 15 november bij de secretaris.

A close-up photograph of a pond with several lily pads. The water is dark, and the lily pads are in various shades of green, some showing signs of aging or damage. A small green frog is visible on the right side of the frame, partially obscured by a lily pad. The text is overlaid in the bottom left corner.

Secretariaat KNNV-afd. Tilburg
Veldhovenring 27
5041 BA Tilburg